

Чередніков Сергій Володимирович

serzh.cherednikov@gmail.com

Науковий керівник:

Ткачова Н.М., д.держ.упр., проф.,

ФСП КПІ ім. Ігоря Сікорського

МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ ТА ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Протягом усієї історії людства конфлікти були і є невід'ємною частиною його існування. Залежності від багатьох обставин вони можуть вести до самих різноманітних наслідків: від потужного поштовху до змін та розвитку - до руйнування держав та колосальних людських жертв. Переважна більшість соціально-політичних конфліктів вирішуються силовими методами, хоча це, безумовно, спричиняє дуже великі втрат ресурсів: людських, часових, фінансових тощо. Тому актуальним є питання пошуку альтернативних методів врегулювання конфліктів.

Людство протягом всього періоду свого розвитку шукало способи вирішення цих протиріч та на власному досвіді прийшло до розуміння, що мирне врегулювання конфлікту є найбільш вдалим способом його вирішення та необхідно у будь-який спосіб уникати застосування насилля. Одним з таких методів є медіація-процес врегулювання конфлікту, де уповноважена третя сторона допомагає сторонам переговорів припинити насильницький конфлікт та підтримує їх у з'ясуванні першопричин конфлікту.

З цього визначення ми бачимо, що невід'ємним учасником медіації є певна третя сторона, яка виступає посередником між конфліктуючими сторонами. У вирішенні міжнародно-політичних протиріч такою стороною може виступати як окрема держава, так і міжнародна організація чи авторитетна особа. Важливим фактором є те, щоб обидві ворожі сторони погоджувалися із кандидатом на роль медіатора та повністю довіряли йому. У іншому разі можна говорити про немедіабельність конфлікту.

Одним з основоположних принципів класичної медіації є неупередженість медіатора, що в умовах врегулювання міжнародних конфліктів виглядає малоймовірним через те, що на сьогодні у світі немає держав, абсолютно незалежних одна від одної чи від різноманітних міжнародних утворень. Разом із цим саме великий авторитет медіатора для

сторін конфлікту може посприяти мирному врегулюванню протистояння. Треба зазначити що не тільки напрацювання мирної угоди є виключною кінцевою метою медіатора, але й створення сприятливих умов для взаємного бажання сторін знайти мирні варіанти вирішення проблеми. Такими умовами можуть бути угоди про майбутню підтримку, співробітництво тощо[3].

Дуже важливою для процесу медіації є взаємна згода сторін конфлікту. На сьогоднішній день істотно змінилася природа конфліктів. Якщо у минулому протистояння здебільшого виникали щодо розширення кордонів, колонізації чи деколонізації, збагачення за рахунок інших держав, то наразі конфліктів з цих причин у світі майже не лишилося. Натомість у наш час широкого розповсюдження набули внутрішньо-державні конфлікти, громадянські та гібридні війни. Отримання обоюдної згоди на участь у процесі медіації з боку конфліктуючих сторін стає дедалі складнішим через те, що: з одного боку - держава як учасник протистояння не може погодитись на будь-які міжнародні перемовини із невизнаними внутрішньо-державними утвореннями, тому що такі перемовини можуть легітимізувати ті самі угруповання. З іншого боку, представники таких структур виражають глибокий сумнів у неупередженому ставленні медіатора до процесу врегулювання через схилення чаші терезів на бік держави. У даній ситуації на надання згоди сторонами знов-таки може вплинути авторитет медіатора та фактор подальшого співробітництва.

Ще одним важливим фактором у процесі медіації є фактор інклюзивності. Даний принцип передбачає відображення у мирній угоді інтересів багатьох суспільних зрізів: молоді, організацій громадського суспільства, професійних організацій тощо. Лише підписання мирної угоди не достатньо для досягнення миру. Набагато складнішим завданням є виконання досягнених домовленостей. А саме від прийняття перерахованими суб'єктами суспільних відносин умов, на яких було підписана угода, багато в чому залежить успіх їх виконання. Іншими словами, присутність стейкхолдерів у процесі медіації, врахування їх принципових позицій, зауважень з великою долею вірогідності в подальшому послужить запорукою виконання досягнутих домовленостей. Вкрай прискіпливо потрібно відноситись до соціальних, гендерних, національних, етнічних аспектів. В переважній більшості збройних конфліктів саме вони є першопричиною протистояння[2].

У міжнародній практиці широко застосовується досвід участі у врегулюванні конфліктів кількох медіаторів. В такому разі дуже важливим є дотримання принципу узгодженості та компліментарності посередницьких зусиль, спрямованих на подолання протиріч. У багатьох випадках медіатори

виступають в ролі гарантів виконання зазначених у мирній угоді домовленостей з боку усіх сторін.

На сьогодні в державі немає загально визнаної концепції організації служби медіації. Подальший розвиток та інтегрування даного механізму в систему державного управління на пряму залежить від чіткого визначення на законодавчому рівні таких питань: що таке медіація, хто такий медіатор, хто має право їм бути, а хто не має права, яким чином повинна бути організована робота медіаторів.

Закон «Про медіацію» (відповідний законопроект №3504) було прийнято Верховною Радою 16 листопада 2021 року. Майже 12 років до цієї дати можновладці намагались законодавчо закріпити основні аспекти медіації, і тільки нещодавно відбулось це логічне завершення спроб щодо прийняття відповідних нормативних актів. Прийнятий закон базується на врахуванні особливостей розвитку медіації в Україні та рекомендаціях міжнародних та європейських експертів.

Закон визначає правові засади та порядок проведення медіації в Україні, які полягають у наступному:

- ✓ процедура медіації застосовуватиметься у будь-яких конфліктах (спорах), які виникають, зокрема, з цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних правовідносин, а також у кримінальних провадженнях при укладенні угод про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим та в інших сферах суспільних відносин;
- ✓ фізичні та юридичні особи зможуть звернутись до медіатора для проведення медіації як до звернення до суду, третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу, так і під час судового, третейського чи арбітражного провадження або під час виконання рішення суду, третейського суду чи міжнародного комерційного арбітражу;
- ✓ підготовку у сфері медіації здійснюватимуть заклади освіти, а також організації, що забезпечують проведення медіації, об'єднання медіаторів, суб'єкти господарювання будь-якої форми власності та організаційно-правової форми, що мають право надавати послуги у сфері медіації або організувати їх надання відповідно до законодавства, тощо[1].

Головне науково-експертне управління зробило висновок по цьому законопроекті, вказало на деякі існуючі недоліки та висловило свої зауваження та пропозиції [4]. Слід зауважити, що автори прислухались до зауважень з боку головного науково-експертного управління і у вересні 2021 року зареєстрували виправлений текст законопроекту до другого читання.

Тобто, є позитивні зрушення в нормативно-правовому забезпеченні процесу медіації. А це, в свою чергу не може позитивно не відгукнутися на державному управлінні в цілому. Наразі судова система держави значно перевантажена, суди переповнені позивними заявами. Строки винесення рішень по багатьом з них переважають відведені терміни. На нашу думку, медіація в досяжному майбутньому візьме на себе певну частину спорів та конфліктів і тим самим значно розвантажить державну судову систему України, що у свою чергу неодмінно відгукнеться на якості прийнятих судових рішень.

Список використаних джерел:

1. Белінська О. В. Медіація – альтернативне вирішення спорів. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 1(5). URL : http://vru.gov.ua/Docs/visnik05_12.pdf. (дата звернення 03.11.2021)
2. Боженко Н.В. Медіація як один із засобів врегулювання адміністративних спорів: теоретико-історичний аспект. Право.ua. 2017. № 1. С. 95–98. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/pravo_2017_1_19. (дата звернення 10.11.2021)
3. Висновок Головного науково-експертного управління на проект Закону України «Про медіацію». URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/>(дата звернення 20.11.2021)
4. Прийнято Закон "Про медіацію". URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/216385.html> (дата звернення 01.12.2021)